

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Zestawienie – Pozbawienie wolności i zdrowie psychiczne

Luty 2016 roku

Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału i nie ma charakteru wyczerpującego

Pozbawienie wolności i zdrowie psychiczne

Zobacz także zestawienie na temat "Warunki osadzenia i traktowanie więźniów" oraz "Prawa więźniów do ochrony zdrowia".

„[Europejski] Trybunał [Praw Człowieka] stwierdził wielokrotnie, że osadzenie osoby chorej może rodzić problemy na gruncie Artykułu 3 [Europejskiej] Konwencji [Praw Człowieka, który wprowadza zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania] ... a brak właściwej opieki medycznej może doprowadzić do traktowania sprzecznego z tym postanowieniem ... W szczególności, ocena czy dane warunki osadzenia nie są zgodne ze standardami wynikającymi z Artykułu 3 w przypadku osób chorych psychicznie musi uwzględniać ich bezbronność a niekiedy niemożność podniesienia w sposób logiczny zarzutów lub niepodniesienie ich wcale w zakresie odnoszącym się do tego, jaki wpływ miało na nich dane leczenie.

... Istnieją trzy szczególne elementy, które należy wziąć pod uwagę w zakresie zgodności zdrowia skarżącego z jego pobytem w warunkach osadzenia: (a) stan zdrowia więźnia, (b) adekwatność pomocy i opieki medycznej zapewnionej w jednostce penitencjarnej oraz (c) celowość stosowania środka związanego z pozbawieniem wolności w świetle stanu zdrowia skarżącego ...” ([Sławomir Musiał przeciwko Polsce](#), wyrok z dnia 20 stycznia 2009 roku §§ 87-88).

[Aerts przeciwko Belgii](#)

30 lipca 1998 roku

W listopadzie 1992 roku skarżący został zatrzymany w związku z napaścią, na skutek której jego ofiara została uznana za niezdolną do pracy, po tym jak zaatakował byłą żonę młotkiem. Zastosowano wobec niego tymczasowe aresztowanie i umieszczono go na oddziale psychiatrycznym jednostki penitencjarnej. Skarżący zakwestionował w szczególności warunki osadzenia na oddziale psychiatrycznym przez okres wykraczający poza krótki pobyt dla osób wymagających leczenia psychiatrycznego.

Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Trybunał zauważył, że nie zostało zakwestionowane, aby ogólne warunki panujące na omawianym oddziale psychiatrycznym były niezadowolające i nie prowadziły do skutecznego leczenia osadzonych. Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom (CPT) uznał w szczególności, że poziom opieki zapewnionej pacjentom umieszczonym na oddziale psychiatrycznym nie spełniał minimum dopuszczalnego z etycznego i humanitarnego punktu widzenia oraz że dalsze ich osadzenie w tym miejscu przez długi okres wiązało się niewątpliwie z ryzykiem pogorszenia ich zdrowia psychicznego. Jednakże w przedmiotowej sprawie nie istniał dowód, który mógłby wskazywać, że zdrowie psychiczne skarżącego uległo pogorszeniu oraz nie wydaje się, że warunki bytowe panujące na oddziale psychiatrycznym miały tak poważny wpływ na jego stan

psychiczny, by wejść w zakres stosowania Artykułu 3 Konwencji. Rzeczywiście, niedorzecznym jest, by oczekiwać od osoby z poważnymi zaburzeniami psychicznymi przedstawienia szczegółowego i spójnego opisu cierpienia, którego doznał w trakcie osadzenia. Jednakże nawet, gdyby uznać, że lęk skarżącego miał związek z warunkami osadzenia, a także biorąc pod uwagę trudności, które mógł napotkać opisując jego wpływ na swoją osobę, nie zostało ustalone ponad wszelką wątpliwość, że skarżący doznał traktowania, które może zostać zakwalifikowane go kategorii niehumanitarnego lub poniżającego.

Romanov przeciwko Rosji

20 października 2005 roku

Skarżący, który cierpiał na zaburzenia psychiczne w postaci poważnej psychozy dysocjacyjnej, sformułował w szczególności zarzuty odnoszące się do warunków i długości osadzenia na oddziale psychiatrycznym jednostki penitencjarnej, gdzie został umieszczony na okres jednego roku, trzech miesięcy i trzynastu dni (w mniejszej celi mieszkalnej przez okres wynoszący około czterech i pół miesiąca oraz w większej celi mieszkalnej przez okres wynoszący około jedenastu miesięcy).

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji stwierdzając, że warunki osadzenia skarżącego, w szczególności poważne przeludnienie oraz jego szkodliwy wpływ na samopoczucie skarżącego wraz z długim okresem, przez który przebywał w tych warunkach, stanowiły poniżające traktowanie. Chociaż nic nie wskazywało na istnienie pozytywnego zamiaru poniżenia i upokorzenia skarżącego Trybunał uznał niemniej, że przedmiotowe warunki osadzenia musiały naruszyć godność skarżącego i wzbudzić w nim poczucie poniżenia i upokorzenia.

Novak przeciwko Chorwacji

14 czerwca 2007 roku

Skarżący sformułował w szczególności zarzut, że w trakcie osadzenia nie zapewniono mu właściwego leczenia dostosowanego do jego stanu psychicznego, zespołu stresu pourazowego.

Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji, mając na uwadze w szczególności, że skarżący nie przedstawił żadnych dokumentów, by dowieść, że warunki jego osadzenia doprowadziły do pogorszenia się jego zdrowia psychicznego.

Kucheruk przeciwko Ukrainie

6 września 2007 roku

Skarżący, który cierpiał na przewlekłą schizofrenię podniósł w szczególności zarzut złego traktowania w trakcie osadzenia, odnoszący się zwłaszcza do stosowania kajdanek w celi izolacyjnej oraz nieodpowiednich warunków osadzenia i opieki medycznej.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Trybunał stwierdził w szczególności, że stosowanie kajdanek przez okres siedmiu dni wobec skarżącego, który był chory umysłowo bez przesłanek natury psychiatrycznej lub medycznej musi zostać uznane za traktowanie niehumanitarne i poniżające. Co więcej, izolacja skarżącego oraz stosowanie kajdanek wskazują, że władze krajowe nie zapewniły mu właściwego leczenia i pomocy.

Dybeku przeciwko Albanii

18 grudnia 2007 roku

Skarżący cierpiał na przewlekłą schizofrenię paranoidalną, którą leczył przez wiele lat w różnych szpitalach psychiatrycznych, gdy został skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności za zabójstwo i nielegalne posiadanie materiałów wybuchowych w 2003 roku. Został on umieszczony w zwykłym zakładzie karnym, gdzie dzielił celę mieszkalną z osadzonymi, którzy cieszyli się dobrym zdrowiem oraz gdzie traktowano go jak zwykłego więźnia. Jego ojciec i obrońca zarzucili władzom, że administracja szpitala

więziennego nie zapewniła mu odpowiedniej opieki medycznej, co doprowadziło w konsekwencji do pogorszenia się jego stanu zdrowia. Ich skargi nie zostały uwzględnione. Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji stwierdzając, w szczególności, że rodzaj choroby psychicznej skarżącego powodował, że był on bardziej wrażliwy niż przeciętny osadzony oraz że pozbawienie wolności mogło nasilić odczuwanie przez niego cierpienia psychicznego, niepokoju i strachu. Fakt, że albański Rząd przyznał, iż traktował skarżącego na równi z innymi osadzonymi, pomimo jego szczególnego stanu zdrowia, wskazywał, że nie przestrzegano rekomendacji Rady Europy dotyczących postępowania z więźniami chorymi psychicznie. Co więcej, na podstawie **Artykułu 46** (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji, Trybunał zwrócił się do Albanii, by ta podjęła niezbędne środki w trybie pilnym w celu zapewnienia odpowiednich warunków osadzenia, a w szczególności właściwego leczenia osadzonych, wymagających specjalnej opieki w związku ze złym stanem zdrowia.

Rupa przeciwko Rumunii

16 grudnia 2008 roku

Cierpiący na zaburzenia psychiczne od 1990 roku oraz posiadający orzeczenie wydane przez władze o drugim stopniu niepełnosprawności, skarżący podniósł w szczególności, że był dwukrotnie (odpowiednio w styczniu 1998 roku oraz w okresie pomiędzy marcem a czerwcem 1998 roku) przetrzymywany w niehumanitarnych i poniżających dla zdrowia psychicznego warunkach na komisariatach policji.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. W odniesieniu do osadzenia skarżącego od dnia 28 do dnia 29 stycznia Trybunał zauważył w szczególności, że spędził on następną noc po aresztowaniu w pokoju zatrzymań na komisariacie policji, wyposażonym jedynie w metalowe ławy, które były oczywiście niedostosowane do przetrzymywania osoby cierpiącej na problemy natury medycznej jak skarżący oraz że nie został on wówczas poddany badaniom lekarskim. Mając na względzie słabą pozycję skarżącego Trybunał stwierdził, że lęk wywołany u niego o w sposób nieuchronny przez takie warunki został niewątpliwie pogłębiony przez fakt, że pilnowali go ci sami funkcjonariusze policji, którzy brali udział w jego zatrzymaniu. Odnosząc się następnie do osadzenia skarżącego od dnia 11 marca do dnia 4 czerwca, Trybunał stwierdził w szczególności, że w świetle jego zaburzeń behawioralnych, które ujawniły się natychmiast po zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania i mogły zagrażać jemu samemu, władze miały obowiązek skierować go jak najszybciej na badania psychiatryczne, by określić czy jego stan psychiczny pozwalał na jego osadzenie oraz jakie środki terapeutyczne należało zastosować. W przedmiotowej sprawie rumuński Rząd nie wykazał, że środki przymusu zastosowane wobec skarżącego w czasie przetrzymywania go na komisariacie policji były konieczne. Traktowanie to pogorszył dodatkowo brak odpowiedniej opieki medycznej w świetle złego stanu psychicznego skarżącego oraz faktu, że pokazano go publicznie przed sądem w prowadnicach na nogach.

Sławomir Musiał przeciwko Polsce

20 stycznia 2009 roku

Skarżący, który od wczesnego dzieciństwa cierpiał na epilepsję a ostatnio zdiagnozowano u niego schizofrenię oraz inne poważne zaburzenia psychiczne, sformułował w szczególności zarzut, że opieka medyczna i leczenie, które zostało mu zapewnione w trakcie osadzenia były nieodpowiednie.

Trybunał uznał, że warunki osadzenia skarżącego były nieodpowiednie dla zwykłych więźniów, a tym bardziej dla osoby posiadającej historię zaburzeń psychicznych oraz wymagającej specjalistycznego leczenia. W szczególności władze przez większość czasu, który skarżący spędził w warunkach osadzenia, nie umieściły go w odpowiednim szpitalu psychiatrycznym, bądź jednostce penitencjarnej posiadającej specjalistyczny oddział psychiatryczny, co niepotrzebnie naraziło skarżącego na niebezpieczeństwo utraty zdrowia oraz wywołało stres i lęk. Władze zignorowały ponadto rekomendacje Komitetu

Ministrów Rady Europy¹ odnoszące się do więźniów cierpiących na poważne problemy ze zdrowiem psychicznym. Podsumowując, nieodpowiednia opieka medyczna oraz niewłaściwe warunki osadzenia skarżącego miały najwyraźniej szkodliwy wpływ na jego zdrowie i samopoczucie. Leczenie, któremu został poddany musi zostać uznane za nieludzkie i poniżające ze względu na jego charakter, czas trwania i dotkliwość. Podsumowując, nieodpowiednia opieka medyczna oraz niewłaściwe warunki osadzenia skarżącego miały najwyraźniej szkodliwy wpływ na jego zdrowie i samopoczucie. Leczenie, któremu został poddany musi zostać uznane za nieludzkie i poniżające, co **stoi w sprzeczności z Artykułem 3** (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) Konwencji z uwagi na jego charakter, czas trwania i dotkliwość. Ponadto na podstawie **Artykułu 46** (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji, mając na względzie wagę oraz charakter strukturalny zjawiska przeludnienia oraz nieodpowiednie warunki bytowe i sanitarne panujące w polskich jednostkach penitencjarnych, Trybunał uznał, że należy zastosować niezwłocznie niezbędne środki legislacyjne i administracyjne w celu zapewnienia odpowiednich warunków osadzenia, w szczególności dla więźniów wymagających specjalnej opieki z uwagi na ich stan zdrowia. Mając na względzie szczególne okoliczności sprawy oraz nagłą potrzebę, by położyć kres naruszeniu Artykułu 3 Konwencji, Trybunał uznał ponadto, że Polska winna zapewnić jak najszybciej przeniesienie skarżącego do specjalistycznej jednostki, która będzie w stanie zagwarantować mu niezbędne leczenie psychiatryczne oraz stały nadzór lekarski.

Raffray Taddei przeciwko Francji

21 grudnia 2010 roku

Skarżąca, cierpiąca z powodu licznych schorzeń, w tym na anoreksję i zespół Munchausena (zaburzenie psychiatryczne charakteryzujące się potrzebą symulowania choroby), sformułowała zarzut odnoszący się do jej dalszego osadzenia oraz niezapewnienia odpowiedniego leczenia w związku z jej problemami zdrowotnymi.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) Konwencji, stwierdzając w szczególności, że nieuwzględnienie przez władze krajowe w sposób wystarczający potrzeby udzielenia specjalistycznej opieki w przystosowanej do tego jednostce, czego wymagał stan zdrowia skarżącej, w połączeniu z jej transportem, pomimo wyraźnie słabego samopoczucia oraz przedłużającą się niepewnością w związku z jej wnioskami o odroczenie wykonywania kary pozbawienia wolności, mogło spowodować u skarżącej niepokój, który wykroczył poza nieunikniony poziom cierpienia związany z osadzeniem.

Cocaign przeciwko Francji

3 listopada 2011 roku

Skarżący, który cierpiał na poważne problemy natury psychicznej, został pozbawiony wolności w 2006 roku za usiłowanie gwałtu z użyciem broni. W styczniu 2007 roku zabił współwięźnia, przy czym wcześniej rozciął jego klatkę piersiową i zjadł część jego płuc. W następstwie śledztwa prowadzonego przez służbę więzienną wszczęto dwa postępowania, jedno dyscyplinarne a drugie karne. Skarżącemu wymierzono karę 30 lat pozbawienia wolności z możliwością warunkowego zwolnienia po upływie minimum 20 lat oraz skierowano go na obowiązkowe leczenie przez okres ośmiu lat. Wymierzono mu także karę dyscyplinarną w postaci umieszczenia go na okres czterdziestu pięciu dni w celi izolacyjnej. Skarżący zarzucił w szczególności, że umieszczenie go w celi izolacyjnej oraz dalsze osadzenie stanowiło nieludzkie lub poniżające traktowanie, mając na uwadze jego stan psychiczny.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Trybunał stwierdził w szczególności, że nie można

---

¹ Rekomendacja R(98) 7 Komitetu Ministrów Rady Europy do państw członkowskich dotycząca etycznych i organizacyjnych aspektów opieki zdrowotnej w więzieniach oraz Rekomendacja Rec (2006)2 z dnia 11 stycznia 2006 roku w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

wywnioskować jedynie z choroby skarżącego, że jego osadzenie w celi izolacyjnej oraz wykonanie tej kary stanowiło nieludzkie i poniżające traktowanie oraz karanie sprzeczne z Artykułem 3 Konwencji. Trybunał zauważył ponadto, że skarżącemu zapewniono obecnie odpowiednią opiekę medyczną w trakcie osadzenia, a zatem nie został narażony na dolegliwość o intensywności wykraczającej poza nieunikniony poziom cierpienia związany z osadzeniem.

Z.H. przeciwko Węgrom (skarga nr 28973/11)

8 listopada 2011 roku

Skarżący, osoba głucha i niema, niepotrafiąca władać językiem migowym ani czytać i pisać, a także mająca trudności w uczeniu się, sformułował w szczególności zarzut, że jego osadzenie w jednostce penitencjarnej przez okres niespełna trzech miesięcy stanowiło nieludzkie i poniżające traktowanie.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Pomimo szczytnych, aczkolwiek spóźnionych działań władz zmierzających do rozwiązania sytuacji skarżącego, Trybunał stwierdził, że jego osadzenie bez podjęcia właściwych środków w odpowiednim czasie doprowadziło do sytuacji stanowiącej nieludzkie i poniżające traktowanie. Mając w szczególności na uwadze nieuchronne poczucie izolacji i bezsilności, które wynikają z niepełnosprawności oraz brak zrozumienia dla sytuacji skarżącego oraz porządku jednostki, Trybunał zauważył, że musiał on odczuwać cierpienie i poczucie niższości, szczególnie na skutek odjęcia go od jedynej osoby (matki), z którą mógł skutecznie się komunikować. Ponadto, chociaż zarzuty skarżącego dotyczące molestowania przez innych więźniów nie znalazły potwierdzenia w materiale dowodowym, Trybunał zauważył, że osoba znajdująca się w jego położeniu mogła napotkać znaczne trudności w informowaniu o takich zdarzeniach naczelnika jednostki, jeżeli miały miejsce, co mogło wynikać ze strachu i poczucia narażenia na wykorzystanie.

G. przeciwko Francji (skarga nr 27244/09)

23 lutego 2012 roku

Skarżący, który cierpi na przewlekłe zaburzenie psychiczne typowe dla schizofrenii, został umieszczony w areszcie a następnie wymierzono mu karę dziesięciu lat pozbawienia wolności. Apelacyjny Sąd Przysięgłych uznał ostatecznie, że skarżący nie ponosi odpowiedzialności karnej. Skarżący sformułował w szczególności zarzut, że nie otrzymał właściwego leczenia w okresie pomiędzy rokiem 2005 a 2009, chociaż zaburzenia psychiczne, na które cierpiał wymagały właściwego leczenia w szpitalu psychiatrycznym. Podniósł następnie, że powrót do więzienia za każdym razem, gdy poprawił się jego stan zdrowia stanowił nieludzkie i poniżające traktowanie.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Odnosząc się w szczególności do Rekomendacji Rec (2006)2 Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, Trybunał uznał, że dalsze osadzenie skarżącego przez okres przekraczający cztery lata utrudniło zapewnienie mu opieki medycznej dostosowanej do jego stanu zdrowia oraz narażiło go na dolegliwości wykraczające poza nieunikniony poziom cierpienia związany z osadzeniem. Trybunał zauważył ponadto, że leczenie skarżącego na przemian – w jednostce penitencjarnej oraz zakładzie psychiatrycznym – oraz przetrzymywanie go w więzieniu najwyraźniej utrudniało stabilizację jego stanu zdrowia wskazując, że z punktu widzenia Artykułu 3 Konwencji był niezdolny do odbywania kary pozbawienia wolności. Trybunał zauważył następnie, że warunki osadzenia panujące na oddziale psychiatrycznym więzienia, gdzie skarżący został kilkakrotnie umieszczony, zostały opisane przez same władze krajowe jako poniżające i mogące jedynie nasilić jego cierpienie, niepokój i strach.

M.S. przeciwko Wielkiej Brytanii (skarga nr 24527/08)

3 maja 2012 roku

Skarżący, mężczyzna chory psychicznie, sformułował w szczególności zarzut dotyczący przetrzymywania go w areszcie policyjnym w czasie, gdy cierpiał na poważne dolegliwości natury psychicznej, chociaż wszyscy wiedzieli, że był poważnie chory umysłowo i wymagał pilnego leczenia szpitalnego.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji, stwierdzając w szczególności, że chociaż nie doszło do celowego zaniedbania po stronie policji, przewlekłe osadzenie skarżącego bez właściwego leczenia psychiatrycznego nadszarpięło jego godność.

L.B. przeciwko Belgii (skarga nr 22831/08)

2 października 2012 roku

Sprawa dotyczy praktycznie nieprzerwanego pozbawienia wolności, w okresie pomiędzy rokiem 2004 a 2011, mężczyzny cierpiącego na zaburzenia psychiczne, który przebywał na oddziałach psychiatrycznych mieszczących się w dwóch jednostkach penitencjarnych, pomimo nacisków ze strony władz na potrzebę umieszczenia go w jednostce przystosowanej do jego choroby. Skarżący sformułował głównie zarzut, że instytucja, w której przebywał była źle przystosowana do sytuacji osób z problemami związanymi ze zdrowiem psychicznym

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 5 ust. 1** (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) Konwencji stwierdzając, że na skutek umieszczenia skarżącego na okres siedmiu lat w jednostce penitencjarnej w sytuacji, gdy wszystkie opinie lekarskie i psychiatryczne oraz te wydane przez pracowników socjalnych i kompetentne władze były zgodne co do tego, że jednostka była źle przystosowana do jego stanu zdrowia i readaptacji, warunki osadzenia były niezgodne z ich celem. Trybunał podkreślił w szczególności, że umieszczenie skarżącego na oddziale psychiatrycznym miało być tymczasowe podczas, gdy władze szukały instytucji, która byłaby lepiej przystosowana do stanu jego zdrowia i readaptacji. Leczenie szpitalne zostało rzeczywiście zaproponowane przez władze już w 2005 roku. Trybunał stwierdził następnie, że miejsce odbywania kary pozbawienia wolności było niewłaściwe i zauważył w szczególności, że opieka terapeutyczna zapewniona skarżącemu w więzieniu była bardzo ograniczona.

Claes przeciwko Belgii

10 stycznia 2013 roku

Sprawa dotyczy pozbawienia wolności umysłowo chorego przestępcy seksualnego, który nie został pociągnięty do odpowiedzialności karnej i przebywał na oddziale psychiatrycznym zwykłej jednostki penitencjarnej bez odpowiedniej opieki medycznej przez ponad piętnaście lat.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji stwierdzając, że władze krajowe nie zapewniły skarżącemu odpowiedniej opieki oraz że w wyniku tego został on poddany poniżającemu traktowaniu. Trybunał zauważył w szczególności, że dalsze osadzenie skarżącego na oddziale psychiatrycznym bez odpowiedniej opieki medycznej oraz przez znaczny okres bez realnej perspektywy zmiany, stanowiło szczególnie dotkliwą niedogodność powodującą ból, który wykraczał poza element cierpienia związany z osadzeniem. Niezależnie od problemów, które mogły zostać spowodowane zachowaniem samego skarżącego nie zwalniały one Państwa z zobowiązań wobec niego ze względu na poczucie niższości i bezsilności typowe dla pacjentów umieszczonych w szpitalach psychiatrycznych a tym bardziej tych osadzonych w jednostkach penitencjarnych. W przedmiotowym wyroku Trybunał podkreślił następnie, że sytuacja skarżącego wynikała w rzeczywistości z problemu strukturalnego: z jednej strony wsparcie zapewnione osobom umieszczonym na oddziale psychiatrycznym więzienia było nieodpowiednie a skierowanie ich do instytucji znajdujących się poza jednostką penitencjarną było często niemożliwe albo z uwagi na brak miejsc w szpitalach psychiatrycznych, albo ze względu

na fakt, że obowiązujące przepisy nie uprawniały władz odpowiedzialnych za zdrowie psychiczne do umieszczenia danej osoby w jednostkach zewnętrznych.

Zobacz także: [Lankester przeciwko Belgii](#), wyrok z dnia 9 stycznia 2014 roku.

Ticu przeciwko Rumunii

1 października 2013 roku

Skarżący odbywał karę 20 lat pozbawienia wolności za udział w napadzie rabunkowym z użyciem broni, który doprowadził do śmierci ofiary. W dzieciństwie cierpiał na chorobę, która doprowadziła do znacznych opóźnień w jego rozwoju umysłowym i fizycznym. Sformułował w szczególności zarzut dotyczący złych warunków osadzenia w różnych jednostkach penitencjarnych, gdzie odbywał wymierzoną mu karę, a zwłaszcza zarzut przeludnienia i braków w zakresie świadczenia opieki medycznej.

W świetle stanu faktycznego sprawy rozpoznanego jako całość oraz mając w szczególności na uwadze warunki osadzenia skarżącego, Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Stwierdzając, że warunki bytowe panujące w jednostkach, gdzie przebywał skarżący i był nadal umieszczony budziły w sposób szczególny obawy. Trybunał uznał, że warunki te, który byłyby nieodpowiednie dla każdej osoby pozbawionej wolności, były szczególnie złe dla osoby znajdującej się w podobnym położeniu co skarżący, z uwagi na jego problemy związane ze zdrowiem psychicznym oraz potrzebę zapewnienia odpowiedniej kontroli lekarskiej. Trybunał zauważył ponadto, że właściwe Rekomendacja Nr R (98) dotycząca etycznych i organizacyjnych aspektów opieki zdrowotnej w więzieniach oraz Rekomendacje Rec (2006) w sprawie Europejskich Reguł Więziennych stanowiły, że więźniowie cierpiący na poważne zaburzenia związane ze zdrowiem psychicznym powinni zostać umieszczeni i leczeni w szpitalu posiadającym odpowiednie wyposażenie oraz właściwie przeszkolony personel.

Bamouhammad przeciwko Belgii

17 listopada 2015 roku²

Skarżący, cierpiący na zespół Gansera (lub „psychozę więzienną”), sformułował zarzut, że w trakcie osadzenia w jednostce penitencjarnej został poddany niehumanitarnemu i poniżającemu traktowaniu, co wpłynęło na jego stan psychiczny. Podniósł ponadto zarzut braku skutecznego środka odwoławczego.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji stwierdzając, że próg wskazujący, iż leczenie może zostać uznane za poniżające w rozumieniu Artykułu 3 został przekroczony w sprawie skarżącego. Trybunał zauważył w szczególności, że we wszystkich opiniach lekarskich podkreślono, że istnieje potrzeba nadzoru psychiatrycznego nad skarżącym. Jednakże ciągłe przenoszenie skarżącego uniemożliwiło prowadzenie takiej kontroli. Według biegłych jego już wówczas słaby stan psychiczny nie przestawał się pogarszać przez cały okres osadzenia. Trybunał uznał w konkluzji, że władze więzienne nie uwzględniły w sposób wystarczający złego stanu skarżącego lub nie miały oglądu na jego sytuację z perspektywy humanitarnej. Trybunał stwierdził ponadto, że **doszło do naruszenia Artykułu 13** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) **w związku z Artykułem 3** stwierdzając, że skarżący nie miał dostępu do skutecznego środka odwoławczego pozwalającego na wniesienie skargi na podstawie Artykułu 3.

---

² Wyrok ten stanie się ostateczny w okolicznościach określonych w Artykule 44 ust 2 (wyrok ostateczny) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Więźniowie z tendencjami samobójczymi

Kudła przeciwko Polsce

26 października 2000 roku (Wielka Izba)

Skarżący, który cierpiał na przewlekłą depresję i usiłował dwukrotnie popełnić samobójstwo, sformułował w szczególności zarzut, że w jednostce penitencjarnej nie zapewniono mu właściwej opieki psychiatrycznej.

Trybunał uznał, że prób samobójczych nie można łączyć z żadnymi dostrzegalnymi zaniechaniami ze strony władz i zauważył, że skarżący został przebadany przez lekarzy specjalistów i często otrzymywał pomoc psychiatryczną. Chociaż Trybunał **nie stwierdził naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji, to podkreślił, że na jego mocy Państwo ma obowiązek zapewnienia, by sposób odbywania kary pozbawienia wolności nie narażał więźnia na trudności o natężeniu wykraczającym poza nieunikniony poziom cierpienia związany z osadzeniem oraz by jego stan zdrowia i samopoczucie były właściwie chronione poprzez zapewnienie mu wymaganej opieki medycznej.

Keenan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

3 kwietnia 2001 roku

Skarżąca sformułowała w szczególności zarzut, że jej syn, który przez wiele lat przyjmował w sposób nieregularny leki antypsychotyczne i którego historia choroby obejmowała objawy paranoi, agresji, przemocy i celowego samookaleczenia, zmarł w wyniku samobójstwa popełnionego w jednostce penitencjarnej, ponieważ władze więzienne nie chroniły jego życia oraz że cierpiał z powodu niehumanitarnego i poniżającego traktowania ze względu na złe warunki osadzenia.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji stwierdzając, że nie jest oczywistym, aby władze nie podjęły działań, które rzeczywiście winny były podjąć. Trybunał zauważył w szczególności, że schizofrenicy cierpią z powodu stanu, w którym ryzyko popełnienia samobójstwa jest dobrze rozpoznane i wysokie. Jednakże, o ile bezspornym pozostaje fakt, że syn skarżącej był chory psychicznie, przed Trybunałem nie przedstawiono żadnej formalnej diagnozy rozpoznającej schizofrenię, która zostałaby wydana przez lekarza psychiatrę. Nie można zatem uznać w konkluzji, że przez cały okres osadzenia znajdował się w bezpośrednim zagrożeniu, chociaż zmiana jego stanu zdrowia wymagała dokładnej kontroli. Władze więzienne wykazały się w zasadzie rozsądną reakcją na zachowanie syna skarżącej, umieszczając go w szpitalu i pod obserwacją w sytuacji, gdy wykazywał tendencje samobójcze. Trybunał następnie uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Trybunał uznał w szczególności, że brak skutecznej kontroli stanu zdrowia syna skarżącej oraz brak kompetentnego podejścia psychiatrycznego w zakresie oceny stanu zdrowia i leczenia ujawniły znaczne nieprawidłowości dotyczące zapewnienia opieki medycznej osobie umyślowo chorej wykazującej tendencje samobójcze. Późniejsze nałożenie na niego w tych okolicznościach poważnej kary dyscyplinarnej, która mogła zagrażać jego odporności fizycznej i moralnej, nie było zgodne ze standardami traktowania obowiązującymi wobec osoby umyślowo chorej.

Gennadiy Naumenko przeciwko Ukrainie

10 lutego 2004 roku

W 1996 roku skarżący został skazany na karę śmierci. W czerwcu 2000 roku karę zamieniono na karę dożywotniego pozbawienia wolności, którą obecnie odbywa. Skarżący zarzucił w szczególności, że w trakcie osadzenia w latach 1996 do 2001 został poddany niehumanitarnemu i poniżającemu traktowaniu, zwłaszcza że został niesłusznie zmuszony za przyjmowania leków.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Bez względu na fakt, jak nieprzyjemne jest leczenie terapeutyczne, nie może ono w zasadzie zostać uznane za naruszające Artykuł 3 Konwencji, jeżeli wykazano w sposób przekonujący, że jest konieczne. Z dowodu z przesłuchania świadków oraz materiałów znajdujących się w dokumentacji medycznej oraz oświadczenia złożonego przez skarżącego wynika w sposób jasny, że skarżący cierpiał na poważne zaburzenia psychiczne oraz dwukrotnie podejmował próby samobójcze. Zastosowano wobec niego leczenie farmakologiczne, by złagodzić objawy choroby. W związku z powyższym Trybunał wyraża głębokie ubolewanie, że w dokumentacji medycznej skarżącego znajdowały się jedynie ogólne stwierdzenia, które uniemożliwiały ustalenie, czy skarżący wyraził zgodę na leczenie. Trybunał uznał jednak, że skarżący nie przedstawił w sposób wystarczający szczegółowych i wiarygodnych dowodów, by wykazać, że nawet bez jego zgody, władze działały bezprawnie zmuszając go do przyjmowania leków. W przedmiotowej sprawie, Trybunał nie posiadał wystarczających dowodów, które pozwoliłyby ustalić ponad wszelką wątpliwość, że skarżący został zmuszony do przyjmowania leków w sposób sprzeczny z Artykułem 3 Konwencji.

Rivière przeciwko Francji

11 lipca 2006 roku

Skarżący sformułował zarzut dotyczący dalszego osadzenia pomimo, że cierpiał na problemy umysłowe – zdiagnozowano u niego zaburzenie psychiczne wskazujące na tendencje samobójcze a pewne aspekty jego zachowania budziły obawy biegłych, w szczególności chęć do samouduszenia – co wymagało leczenia poza jednostką penitencjarną.

Trybunał uznał, że dalsze osadzenie skarżącego bez właściwej kontroli lekarskiej stanowiło nieludzkie i poniżające traktowanie **sprzeczne z Artykułem 3** (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Trybunał zauważył w szczególności, że więźniowie cierpiący na poważne zaburzenia psychiczne oraz wykazujący skłonności samobójcze wymagają specjalnych środków dostosowanych do ich stanu zdrowia, niezależnie od wagi przestępstwa, za popełnienie którego zostali skazani.

Renolde przeciwko Francji

16 października 2008 roku

Sprawa dotyczy umieszczenia na okres czterdziestu pięciu dni i samobójstwa w celi izolacyjnej brata skarżącej, który cierpiał z powodu przewlekłych zaburzeń psychicznych mogących prowadzić do samookaleczenia. Skarżąca sformułowała zarzut, że francuskie władze nie podjęły koniecznych działań w celu ochrony życia jej brata oraz że umieszczenie go w celi izolacyjnej przez okres czterdziestu pięciu dni było nadmierne, mając na względzie słaby stan psychiczny.

Pomimo podjętej wcześniej próby samobójczej oraz rozpoznania choroby psychicznej u brata skarżącej, nie poddano dyskusji faktu czy powinien on zostać przyjęty do zakładu psychiatrycznego. Ponadto, brak kontroli nad przyjmowanymi przez niego codziennie lekami przyczynił się do jego śmierci. W okolicznościach sprawy, Trybunał uznał, że władze nie wypełniły pozytywnego obowiązku ochrony prawa do życia brata skarżącej, **z naruszeniem Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji. Trybunał uznał następnie, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz nieludzkiego lub poniżającego karania albo traktowania) Konwencji ze względu na surowość kary dyscyplinarnej wymierzonej wobec brata skarżącej, która mogła złamać jego odporność fizyczną i moralną. Odczuwał on wówczas ból i cierpienie. Rzeczywiście na osiem dni przed śmiercią jego stan zdrowia zaniepokoił na tyle jego adwokata, że zwróciła się ona natychmiast do sędziego śledczego, by ten nakazał przeprowadzenie badania psychiatrycznego poświadczającego zdolność odbywania przez niego kary w celi izolacyjnej. Kara wymierzona bratu skarżącej była zatem niezgodna ze standardami traktowania osoby umysłowo chorej i stanowiła nieludzkie oraz poniżające traktowanie i karanie.

Güvec przeciwko Turcji

20 stycznia 2009 roku

Skarżący, wówczas w wieku piętnastu lat, był sądzony przed sądem dla dorosłych i ostatecznie uznany winnym tego, że był członkiem nielegalnej organizacji. Zastosowano wobec niego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania przez okres przekraczający cztery i pół roku w jednostce penitencjarnej dla dorosłych, gdzie nie zapewniono mu opieki medycznej w związku z jego problemami psychicznymi i gdzie usiłował wielokrotnie popełnić samobójstwo.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji: mając na względzie jego wiek, długość osadzenia z osobami pełnoletnimi oraz niezapewnienie przez władze odpowiedniej opieki medycznej lub niepodjęcie działań w celu zapobieżenia powtarzającym się próbom samobójczym, skarżący został poddany niehumanitarnemu i poniżającemu traktowaniu.

Coselav przeciwko Turcji

9 października 2012 roku

Sprawa dotyczy samobójstwa 16-latkę w jednostce penitencjarnej dla dorosłych. Jego rodzice sformułowali zarzut, że tureckie władze ponosiły odpowiedzialność za samobójstwo ich syna oraz że postępowanie w sprawie jego śmierci było prowadzone w sposób niewłaściwy.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji **w aspekcie materialnym i proceduralnym**. Trybunał stwierdził z jednej strony, że tureckie władze nie miały obojętnego stosunku wobec poważnych problemów psychicznych syna skarżących, grożąc mu nawet karami dyscyplinarnymi za wcześniejsze próby samobójcze, ale ponosiły odpowiedzialność za pogorszenie się jego stanu psychicznego poprzez umieszczenie go w jednostce penitencjarnej dla dorosłych bez zapewnienia żadnej opieki lekarskiej lub specjalistycznej, a zatem doprowadzając do jego samobójstwa. Z drugiej strony, tureckie władze nie przeprowadziły skutecznego śledztwa w celu ustalenia kto i w jaki sposób ponosi odpowiedzialność za śmierć syna skarżących.

Jasińska przeciwko Polsce

1 czerwca 2010 roku

Sprawa dotyczy samobójstwa wnuka skarżącej w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności za dokonanie kradzieży kwalifikowanej. Skarżąca sformułowała w szczególności zarzut, że na skutek zaniedbania ze strony władz więziennych, jej wnuk ukradł leki i popełnił samobójstwo.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji stwierdzając, że polskie władze nie wypełniły spoczywającego na nich obowiązku ochrony życia wnuka skarżącej. Trybunał zauważył w szczególności, że władze więzienne zostały poinformowane o pogorszeniu się jego stanu zdrowia i powinny były w sposób uprawniony uznać go raczej za osobę o wysokim ryzyku zachowań samobójczych niż po prostu wypisywać mu nowe recepty. Trybunał wskazał w przedmiotowej sprawie na wyraźne braki w systemie, umożliwiające więźniowi o delikatnej konstrukcji psychicznej i pogarszającym się stanie zdrowia, który odbywał po raz pierwszy karę pozbawienia wolności, zgromadzenie śmiertelnej dawki leków bez wiedzy personelu medycznego odpowiedzialnego za kontrolę przyjmowanych przez niego lekarstw, co doprowadziło w konsekwencji do jego samobójstwa. Trybunał wskazał ponadto, że odpowiedzialność władz nie ograniczała się do przepisywania lekarstw, lecz polegała także na zagwarantowaniu, że są one właściwie przyjmowane, w szczególności w przypadku więźniów cierpiących na zaburzenia psychiczne.

De Doner oraz De Clippel przeciwko Belgii

6 grudnia 2011 roku

Skarżący to rodzice młodego mężczyzny poddanego leczeniu psychiatrycznemu, który popełnił samobójstwo, gdy przebywał na zwykłym oddziale jednostki penitencjarnej. Sformułowali w szczególności zarzut dotyczący osadzenia ich syna oraz umieszczenia go w izolacji. Utrzymywali następnie, że w tych okolicznościach należało przewidzieć, że straci panowanie nad sobą i podejmę próbę samobójczą.

Uwzględniając zarówno wysiłki poczynione przez państwo belgijskie, by udzielić pomocy synowi skarżących, który miał m.in. dostęp do specjalistycznej kliniki, gdzie otrzymał wsparcie i terapię dostosowaną do jego stanu zdrowia oraz poważne trudności, z którymi zmierzały się codziennie władze więzienne i personel medyczny, Trybunał niemniej uznał w konkluzji, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji **w aspekcie materialnym**. Trybunał zauważył w szczególności, że syn skarżących został pozbawiony wolności na podstawie ustawy o pomocy społecznej, która stanowi, że osoby objęte jej ochroną nie podlegały przepisom dotyczącym zwykłego osadzenia, lecz przepisom dotyczącym przymusowego leczenia, dzięki czemu mogły otrzymywać wsparcie medyczne i psychologiczne odpowiadające ich stanowi zdrowia. Ponadto, decyzja wydana przez zastępcę prokuratora w przedmiocie ponownego osadzenia skarżącego wskazała, że powinien on zostać umieszczony na oddziale psychiatrycznym jednostki penitencjarnej. Syn skarżących zatem nie powinien nigdy zostać umieszczony na zwykłym oddziale jednostki penitencjarnej. Trybunał nie znalazł ponadto żadnych dowodów potwierdzających, że postępowanie przygotowawcze w przedmiotowej sprawie nie spełniło wymogów skutecznego śledztwa i uznał zatem, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji w jej aspekcie proceduralnym.

Ketreb przeciwko Francji

19 lipca 2012 roku

Przedmiotowa sprawa dotyczy samobójstwa poprzez powieszenie osoby uzależnionej od narkotyków, do którego doszło w jednostce penitencjarnej. Skarżący, jego siostry, podniosły, że francuskie władze nie podjęły odpowiednich działań, by chronić życie ich brata, gdy został on umieszczony w celi dyscyplinarnej jednostki penitencjarnej. Sformułowały ponadto zarzut, że zastosowane wobec ich brata środki dyscyplinujące były nieodpowiednie w stosunku do osoby o jego stanie umysłu.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji stwierdzając, że francuskie władze nie wypełniły spoczywającego na nich pozytywnego obowiązku ochrony prawa do życia brata skarżących. Trybunał zauważył w szczególności, że zarówno dla władz więziennych, jak i personelu medycznego musiało być zrozumiałe, że jego stan był krytyczny, a umieszczenie go w celi izolacyjnej jedynie pogorszyło sprawę. Powyższe powinno skłonić władze, by antycypowały jego nastrój samobójczy, co zostało już zauważone w trakcie poprzedniego pobytu na oddziale dyscyplinarnym kilka miesięcy wcześniej oraz powiadomić na przykład personel psychiatryczny. Władze nie zastosowały żadnych środków szczególnych, takich jak odpowiedni nadzór lub zwykłe przeszukanie, co pozwoliłoby na odnalezienie paska, którego skarżący użył, by popełnić samobójstwo. Trybunał uznał ponadto, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji stwierdzając, że umieszczenie brata skarżących w celi dyscyplinarnej przez okres dwóch tygodni stało w sprzeczności z wytycznymi dotyczącymi traktowania osób z podobnymi zaburzeniami psychicznymi.

Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Praw Człowieka w Rumunii – Helsiński Komitet w imieniu Ionel Garcea przeciwko Rumunii

24 marca 2015 roku

Sprawa dotyczy dostępu do odpowiedniej opieki medycznej więźnia chorego psychicznie w trakcie osadzenia – kilkakrotnie został on umieszczony w szpitalu w związku z operacją po tym, jak wbił gwóźdź w swoje czoło i usiłował ponadto popełnić samobójstwo – oraz trudności napotkanych przez organizacje pozarządowe w zakresie wniesienia w sposób skuteczny skargi w następstwie jego śmierci.

Trybunał stwierdził, że brak skutecznego śledztwa oraz czas potrzebny władzom do ustalenia okoliczności śmierci więźnia stanowiły **naruszenie proceduralne Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji. Trybunał zauważył w szczególności, że sąd odwoławczy stwierdził, że śledztwo nie było prowadzone rzetelnie, ponieważ prokurator nie udzielił odpowiedzi na istotne pytania. Ponadto, sama prokuratura nie zbadała zarzutów niewłaściwego traktowania w jednostce penitencjarnej, które zostały podniesione przez stowarzyszenie reprezentujące skarżącego. Trybunał stwierdził ponadto, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji **w aspekcie materialnym** w związku z brakiem dowodów natury medycznej, ustanawiających ponad wszelką wątpliwość odpowiedzialność Państwa.

Isenc przeciwko Francji

4 lutego 2016 roku

Przedmiotowa sprawa dotyczy samobójstwa syna skarżącego, do którego doszło 12 dni po przyjęciu go do więzienia. Skarżący sformułował zarzut, że doszło do naruszenia prawa jego syna do życia.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji stwierdzając w przedmiotowej sprawie, że chociaż w prawie krajowym znajdowały się regulacje dotyczące współpracy pomiędzy jednostką penitencjarną a służbą medyczną w zakresie pełnienia nadzoru nad osadzonymi i zapobiegania aktom samobójczym, nie zostały one zastosowane. Trybunał zauważył w szczególności, że badanie lekarskie, któremu został poddany syn skarżącego w chwili przyjęcia do jednostki penitencjarnej stanowiło minimalny środek ostrożności. Jednak, pomimo, że francuski Rząd stwierdził, że syn skarżącego był konsultowany medycznie, nie przedstawiono żadnego dokumentu potwierdzającego powyższe twierdzenie oraz nie dowiedziono, że skarżący został przebadany przez lekarza. W sytuacji braku jakiegokolwiek dowodu wskazującego, że doszło do spotkania z personelem medycznym jednostki penitencjarnej, Trybunał stwierdził, że władze nie wypełniły spoczywającego na nich pozytywnego obowiązku ochrony prawa do życia syna skarżącego.